

Sygn. akt III AUa 694/16

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 22 listopada 2016 r.

Sąd Apelacyjny w Lublinie III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący - Sędzia	SA Elżbieta Gawda
Sędziowie:	SA Krzysztof Szewczak (spr.) SA Barbara Mazurkiewicz-Nowikowska
Protokolant: sekretarz sądowy Krzysztof Wiater	

po rozpoznaniu w dniu 22 listopada 2016 r. w Lublinie

sprawy K. M.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w L.

o prawo do renty rodzinnej

na skutek apelacji pozwanego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w L.

od wyroku Sądu Okręgowego w Lublinie

z dnia 18 kwietnia 2016 r. sygn. akt VII U 2132/15

I. zmienia zaskarżony wyrok oraz poprzedzającą go decyzję w ten sposób, że ustala K. M. prawo do renty rodzinnej na okres od dnia 1 października 2015 roku do dnia 30 czerwca 2016 roku;

II. oddala apelację w pozostałej części.

Barbara Mazurkiewicz-Nowikowska Elżbieta Gawda Krzysztof Szewczak

III AUa 694/16

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 21 października 2015 r., znak: (...)Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w L. odmówił K. M. dalszego prawa do renty rodzinnej po zmarłej A. G. z uwagi na osiągnięcie wieku 25 lat w dniu(...)w którym nie była na ostatnim roku studiów w szkole wyższej.

W odwołaniu od tej decyzji K. M. domagała się jej zmiany poprzez przyznania prawa do renty rodzinnej. Podniosła, że ukończenie przez nią studiów przewidziane było pierwotnie na czerwiec 2015 r. Z przyczyn zdrowotnych wystąpiła z wnioskiem o urlop dziekański od 15 lutego 2015 r. do 14 lutego 2016 r. Po pozytywnym rozpatrzeniu tego wniosku, termin ukończenia studiów przewidziany został na dzień 30 września 2016 r. Wnioskodawczyni 25 lat życia osiągnęła będąc na ostatnim roku studiów.

W odpowiedzi na odwołanie Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w L. wniósł o oddalenie odwołania. Podniósł, że w roku akademickim 2014/2015, a więc w roku, w którym wnioskodawczyni ukończyła 25 lat, była ona studentką ostatniego roku studiów. W okresie od dnia 15 lutego 2015 r. do dnia 14 lutego 2016 r. wnioskodawczyni korzystała z urlopu dziekańskiego, a przewidywany termin ukończenia studiów został określony na dzień 30 września 2016 r. Tak więc studia wyższe wnioskodawczyni ukończy wraz z zakończeniem kolejnego roku akademickiego 2015/2016. W związku z tym, że w roku akademickim 2014/2015, w którym wnioskodawczyni osiągnęła 25 lat życia, nie zakończyła nauki, zdaniem ZUS, brak jest podstaw do wypłaty renty rodzinnej przez następny rok akademicki 2015/2016.

Wyrokiem z dnia 18 kwietnia 2016 r. Sąd Okręgowy w Lublinie zmienił zaskarżoną decyzję i ustalił K. M. prawo do dalszej renty rodzinnej po zmarłej A. G..

W uzasadnieniu tego wyroku Sąd I instancji ustalił, że wnioskodawczyni K. M., urodzona w dniu (...), na podstawie decyzji ZUS z dnia 17 marca 2014 r. była uprawniona do renty rodzinnej po zmarłej matce do dnia 31 lipca 2015 r. W dniu 1 października 2013 roku rozpoczęła na (...) Uniwersytecie L. J. P. (...) w L. dwuletnie studia stacjonarne II stopnia na kierunku (...). Termin zakończenia studiów został przewidziany na dzień 30 września 2015 r. K. M. wiek 25 lat osiągnęła w dniu (...). W lutym 2015 r. wnioskodawczyni z powodów zdrowotnych zwróciła się o udzielenie urlopu dziekańskiego. Uczelnia udzieliła jej urlopu dziekańskiego i ustaliła termin ukończenia studiów na dzień 30 września 2016 r. Zaskarżoną decyzją ZUS wstrzymał wypłatę renty rodzinnej wnioskodawczyni z uwagi na ukończenie 25 roku życia.

Sąd Okręgowy uznał, że odwołanie K. M. zasługiwało na uwzględnienie.

Sąd I instancji zacytował następnie treść art. 68 ustawy z dnia z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (t.j. Dz.U. 2015 r., poz. 748 ze zm.) określającego prawo do renty rodzinnej dzieci osoby zmarłej. W sytuacji wnioskodawczyni zastosowanie ma przepis art. 68 ust. 2 ostatnio powołanej ustawy, zgodnie z którym jeżeli dziecko osiągnęło 25 lat życia, będąc na ostatnim roku studiów w szkole wyższej, prawo do renty rodzinnej przedłuża się do zakończenia tego roku studiów. Powołując się na wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 kwietnia 2006 r., II UK 174/05 (OSNP 2007, nr 7-8, poz. 107) stwierdził, że warunkiem przedłużenia prawa do renty rodzinnej jest kontynuowanie nauki na ostatnim roku studiów ponad ograniczenie wiekowe, obiektywne, niezależne od systematyczności nauki, jej pozytywnych rezultatów, czy ewentualnego powtarzania semestrów. Przepis ten powinien być wykładany zgodnie z jasnym i niebudzącym wątpliwości brzmieniem, nieróżnicującym przyczyn przedłużenia się czasu studiów. Sąd Okręgowy odwołał się również do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 11 kwietnia 1996 r., II UR 4/96 (OSNP 1996, nr 20, poz. 311), w którym Sąd ten wskazał, że z przepisów regulujących prawo do renty rodzinnej dla dzieci wynika, iż zasadniczym celem tego świadczenia jest dostarczanie im środków utrzymania w czasie, gdy w związku z kształceniem nie wykonują pracy dającej źródło utrzymania. Ten cel zwykle zostaje osiągnięty przed ukończeniem 25 roku życia i zasadą jest ustanie wówczas prawa do renty rodzinnej, chociażby uprawniony nie osiągnął jeszcze zasadniczego celu kształcenia. Jedyny wyjątek dotyczy nauki w szkole wyższej, uwzględniony w art. 68 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, który dopuszcza przedłużenie wypłaty renty rodzinnej wówczas, gdy uprawniony osiągnął tę granicę wieku będąc na ostatnim roku studiów. Nie są istotne przyczyny wydłużenia czasu nauki, mogą więc być obiektywne lub subiektywne, także zawinione. Podobnie odniósł się Sąd Najwyższy do przerwania studiowania na czas urlopu dziekańskiego, nie rozróżniając jego przyczyn na takie, które mają charakter obiektywny (np. choroba lub urodzenie dziecka) i inne, zależne od postępowania studenta, zwłaszcza przez niego zawinione, np. powtarzanie semestru z powodu niedostatecznych postępów w nauce (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 października 2000 r., II UKN 739/99 – OSNP 2002, nr 9, poz. 215).

Z uzasadnienia wyroku Sądu Najwyższego powołanego na wstępie wynika nadto, że taka interpretacja nie rodzi niebezpieczeństwa nadużywania uprawnień do renty rodzinnej, gdyż przedłużenie okresu studiów wyższych nie wydłuża ogólnego okresu pobierania tego świadczenia przez studenta. Zgodnie bowiem z art. 68 ust. 2 ustawy emerytalnej, możliwość przedłużenia okresu wypłaty renty rodzinnej powyżej 25 roku życia istnieje tylko do zakończenia tego roku studiów, na którym uprawniony ukończył wiek 25 lat.

Sąd I instancji, mając na uwadze poglądy wyrażone w powołanych wyżej wyrokach Sądu Najwyższego, stwierdził że w dniu (...) w którym wnioskodawczyni osiągnęła 25 lat życia, znajdowała się ona na ostatnim roku studiów, ponieważ na skutek udzielonego jej urlopu dziekańskiego zakończenie ostatniego roku studiów zostało przewidziane na dzień 30 września 2016 roku. K. M. w dniu (...) była zatem na ostatnim roku studiów (2015/2016), co warunkowało zmianę zaskarżonej decyzji poprzez przyznanie jej prawa do renty rodzinnej do czasu planowanego zakończenia studiów.

Powyższy wyrok w całości zaskarżył apelacją organ rentowy zarzucając naruszenie prawa materialnego, a mianowicie art. 68 ust. 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (t.j. Dz.U. 2015 r., poz. 748 ze zm.) przez jego błędną wykładnię. W konsekwencji tego zarzutu apelant wnosił o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez oddalenie odwołania.

W uzasadnieniu apelacji organ rentowy podniósł, iż skoro bezsporne jest, że wnioskodawczyni osiągnęła 25 lat życia w dniu (...) i w roku akademickim 2014/2015 (czyli do dnia 30 września 2015 r.) nie ukończyła studiów, to brak jest podstaw do kontynuowania wypłaty świadczenia przez następny rok akademicki. Zaskarżony wyrok nie może się ostać również z tego powodu, że nie określa na jaki okres przyznaje wnioskodawczyni prawo do renty rodzinnej.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja zasługuje na uwzględnienie jedynie w części dotyczącej braku określenia okresu, na który prawo do renty rodzinnej zostało przyznane wnioskodawczyni. W pozostałym zakresie jako bezzasadna podlegała oddaleniu.

We wstępie do dalszych rozważań należy zauważyć, że z przepisów regulujących prawo do renty rodzinnej dla dzieci wynika, że zasadniczym celem tego świadczenia, na co słusznie zwrócił uwagę Sąd Okręgowy, jest dostarczenie tym dzieciom zmarłego pracownika (emeryta lub rencisty) środków utrzymania w czasie, gdy w związku z kształceniem się nie wykonują pracy stanowiącej źródło utrzymania (pomijając zatrudnienie dorywcze). Nie należy przy tym również pomijać, że renta rodzinna w pewnym sensie powinna rekompensować dochód utracony wskutek śmierci osoby bliskiej, na utrzymaniu której uprawniony pozostawałby do końca studiów. Renta rodzinna ma także na celu umożliwienie ukończenia edukacji w rozsądnym wieku, przy czym, pozbawienie prawa do renty rodzinnej w takim stanie faktycznym, jak ustalony w sprawie niniejszej, prowadziłoby w istocie do zmarnotrawienia dotychczas wypłaconych wnioskodawczyni środków finansowych, z uwagi na prawdopodobne zaniechanie pobierania nauki przez nią, ze względu na konieczność podjęcia stałej pracy zarobkowej. W tym kontekście pozbawienie ubezpieczonej renty rodzinnej przez organ rentowy byłoby działaniem przeciwko celowi ustawy, przeciwko interesowi społecznemu oraz zasadom solidarności społecznej.

Dopiero, mając na względzie powyższe założenia, wynikające z celu ustawy, można dokonać subsumcji ustalonego stanu faktycznego do normy określonej art. 68 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (t.j. Dz.U. 2016 r., poz. 887 ze zm.). Zgodnie z art. 68 ust. 1 pkt 2 tej ustawy z dniem osiągnięcia granicy wiekowej 25 lat, prawo do renty rodzinnej ustaje bez względu na okres, jaki pozostał do zakończenia nauki w szkole niebędącej szkołą wyższą. Jedyny wyjątek w tym zakresie został ustanowiony w art. 68 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. W myśl tego przepisu, jeżeli dziecko osiągnęło 25 lat życia, będąc na ostatnim roku studiów w szkole wyższej, prawo do renty rodzinnej przedłuża się do zakończenia tego roku studiów. Istota sporu w sprawie niniejszej sprowadza się więc do prawidłowego ustalenia znaczenia użytego w ostatnio powołanym przepisie zwrotu: „będąc na ostatnim roku studiów”. Ustawa o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych nie zawiera jakiegokolwiek definicji tego pojęcia, ani nie odsyła w tym zakresie do przepisów innych aktów prawnych. Odpowiedzi na pytanie o istotę powyższego sformułowania nie daje

również obecnie obowiązująca ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym (t.j. Dz.U. 2012 r., poz. 572 ze zm.). W judykaturze przyjmuje się zatem, że określenie ostatniego roku studiów następuje na podstawie regulaminu uczelni, a studentem ostatniego roku studiów jest osoba legitymująca się stosownym wpisem na ten rok (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 28 października 2003 r., II UK 138/03 – OSNP 2004, nr 15, poz. 271; z dnia 19 kwietnia 2006 r., II UK 134/05 – LEX nr 1001297; z dnia 20 kwietnia 2006 r., I UK 265/05 – Prawo Pracy 2006, nr 7-8, str. 53 oraz z dnia 8 sierpnia 2007 r., II UK 1/07 – OSNP 2008, nr 19-20, poz. 295).

W sprawie niniejszej bezsporne jest, że wnioskodawczyni K. M. ostatni rok studiów na kierunku(...)na Wydziale(...) (...)Uniwersytetu L. J. P. (...)w L. rozpoczęła w dniu 1 października 2014 r., a więc jeszcze na kilka miesięcy przed osiągnięciem 25 lat życia. W dacie rozpoczęcia ostatniego roku studiów znajdowała się ona w 30 tygodniu ciąży, co potwierdziła okazanym Sądowi Okręgowemu na rozprawie w dniu 13 kwietnia 2016 r. zaświadczeniem lekarskim z dnia 2 października 2014 r. (protokół rozprawy – k. 16v). W trakcie roku akademickiego 2014/2015, tj. dla wnioskodawczyni ostatniego roku studiów, po urodzeniu w dniu(...) córki B. M. (okazany na rozprawie akt urodzenia dziecka nr (...) – k. 16v), zwróciła się do Dziekana Wydziału (...) (...) Uniwersytetu L. J. P. (...)w L. o udzielenie urlopu dziekańskiego. Wniosek ten został uwzględniony w ten sposób, że został jej udzielony urlop dziekański od dnia 15 lutego 2015 r. do dnia 14 lutego 2016 r. Przewidziany termin zakończenia studiów został przy tym określony na dzień 30 września 2016 r. (zaświadczenie Wydziału (...) (...) Uniwersytetu L. J. P. (...)w L. – k. 7). Wnioskodawczyni 25 lat życia osiągnęła w dniu (...)tj. w czasie korzystania z urlopu dziekańskiego. W tym miejscu należy zauważyć, że zgodnie z art. 172 ust. 2 powołanej wyżej ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym student w okresie korzystania z urlopu dziekańskiego zachowuje prawa studenta. Mając na uwadze uzasadnienie apelacji organu rentowego należy podkreślić, że zawarte w art. 68 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych sformułowanie „będąc na ostatnim roku studiów” odnosi się do faktycznego roku pobierania nauki na studiach w szkole wyższej, a nie odnosi się do roku akademickiego trwającego od dnia 1 października do dnia 30 września następnego roku kalendarzowego. Student w trakcie korzystania z urlopu dziekańskiego, o czym była już wyżej mowa, zachowuje prawa studenta i w świetle utrwalonego orzecznictwa Sądu Najwyższego traktowany jest jako kontynuujący naukę w szkole wyższej w rozumieniu art. 68 ust. 1 pkt 2 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, co oznacza, że nie traci prawa do renty rodzinnej niezależnie od tego z jakich przyczyn udzielono mu tego urlopu (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 3 października 2000 r., II UKN 739/99 – OSNP 2002, nr 9, poz. 215 oraz z dnia 6 kwietnia 2006 r., II UK 174/05 – OSNP 2007, nr 7-8, poz. 107). Wnioskodawczyni po upływie okresu, na który udzielono jej urlopu dziekańskiego, kontynuowała ona naukę na ostatnim roku studiów, a uczelnia określiła przewidywany termin zakończenia studiów na dzień 30 września 2016 r. Z oświadczenia złożonego na rozprawie apelacyjnej w dniu 22 listopada 2016 r. wynika, że K. M. studia na kierunku(...)na (...) Uniwersytecie L. J. P.(...)w L. ukończyła w czerwcu 2016 r. (k. 42v). W takiej sytuacji wykładni przepisu art. 68 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych należy dokonywać w związku z art. 68 ust. 1 pkt 2 tej ustawy, który stanowi, że dzieci osoby zmarłej mają prawo do renty rodzinnej „do ukończenia nauki w szkole”. Oznacza to, że prawo do renty rodzinnej po zmarłej A. G. przysługiwało wnioskodawczyni do ostatniego dnia miesiąca, w którym ukończyła ona naukę na studiach na kierunku socjologia w w/w szkole wyższej, tj. do dnia 30 czerwca 2016 r.

Trafnie natomiast organ rentowy zarzucił w uzasadnieniu apelacji, że zaskarżony wyrok został wydany z naruszeniem prawa materialnego przez to, że nie zostało w nim wskazane na jaki okres zostało przyznane wnioskodawczyni prawo do renty rodzinnej. Co prawda uchybienie to nie zostało objęte zarzutem apelacyjnym sformułowanym w sposób odpowiadający wymaganiom określonym w art. 368 § 1 pkt 2 k.p.c., to jednak sąd drugiej instancji ma obowiązek z urzędu dokonać kontroli zastosowania przez sąd pierwszej instancji prawa materialnego, niezależnie od tego czy zostało ono wytknięte w apelacji (por. uchwała składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07 – OSNC 2008, z. 6, poz. 55 oraz wcześniejsze wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 20 listopada 2002 r., V CKN 1396/00 – LEX nr 75297; z dnia 13 kwietnia 2000 r., III CKN 812/98 – OSNC 2000, z. 10, poz. 193 oraz z dnia 15 maja 2001 r., I CKN 350/00 – LEX nr 52667). Niewątpliwie na Sądzie I instancji spoczywał obowiązek precyzyjnego wskazania w zaskarżonym wyroku na jaki okres przyznał wnioskodawczyni prawo do renty rodzinnej. Treść art. 68 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych nie pozostawia choćby cienia wątpliwości, że renta rodzinna jest świadczeniem okresowym. Organ rentowy decyzją z dnia 17 października 2014

r. przyznał wnioskodawczyni rentę rodzinną na okres do dnia 30 września 2015 r. W tej sytuacji należało zmienić zaskarżony wyrok poprzez ustalenie K. M. prawa do renty rodzinnej na okres od dnia 1 października 2015 r. do dnia 30 czerwca 2016 r., tj. do ostatniego dnia miesiąca, w którym ukończyła studia w szkole wyższej.

Apelacja w pozostałym zakresie jako bezzasadna podlegała oddaleniu, czemu Sąd Apelacyjny dał wyraz w pkt II wyroku.

Z przedstawionych wyżej względów Sąd Apelacyjny na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. (w części uwzględniającej apelację) oraz art. 385 k.p.c. (w pozostałym zakresie) orzekł jak w sentencji.